

בעזהש"ת

בירור הלכה

האם יש חובה לסגור בתי כנסיות
ובתי מדרשות בעת התפרצות
חולאת המגיפה קאראנע רח"ל
מחשש סכנה

ע"י

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ר"ח אייר תש"פ לפ"ק

ע"י

מערכת תפארת אבות - בורשטין

כל הזכויות שמורות
להמערכת

5610-12TH AVE.

TEL: 347-628-8847

FAX: 718-435-1787

נערך ונסדר ע"י

ישר גראפיקס
347.528.6918

בירור הלכה

האם יש חובה לסגור בתי כנסיות ובתי מדרשות בעת התפרצות חולאת המגיפה קאראנע רח"ל מחשש סכנה

השאלה:

לחבירו, וגם במדת הצורך - כשיש צורך להתאסף - הורו שיעמדו רחוק אלו מאלו, וגם לא יתאספו יותר מחמישים אנשים בבת אחת, וכל זה בכדי למנוע העברת המחלה מאחד לאחד, ואכן לא היתה הוראה מפורשת מצד השלטונות לסגור בתי כנסיות ובתי מדרשות על מנעול ובריה, וכל עוד שבתוך הבתי כנסיות ובתי מדרשות אסיפת המתפללים תהיה כפי הוראתם, בעמידה בהתרחקות הנאותה כדעתם של הרופאים והמומחים, היו השלטונות מרוצים בצורה עקרונית.

אמנם, דבר סגירת בתי כנסיות ובתי מדרשות נבעה מרוח הפחד שנחלה בלבבות המון עם, הבהלה והחרדה גרמה בלבול ומשטוש המוחין, והטריפה דעתם של בני אדם ונמלה מהם שלוות נפשם, ומתוך כך נמנעו מלצאת מביתם לגמרי, וגם לרבות כאשר עסקנים ופעילים שונים הכניסו אוירה כזו בקרב המחנה, וגם התלכשו באיצטלאל של מצוה וחובה - מפאת קיום מצות (דברים ד, טו) "ונשמרתם מאד לנפשתיכם", והם הם שגרמו לסגירת

בצוק העיתים הללו, כאשר כבר יותר מחודש ימים - באמצע חודש אדר נתפשטה ונתפרצה וויירוס ה'קאראנע' [Covid - 19] רח"ל, וויירוס זו עלול להדביק אנשים השוהים בקרבת מקום שבו שוהה אדם הנושא את הוויירוס, וכבר רבים נחלו במחלות משונות כתוצאה ממה שנדבקו בה, וגרמה המחלה שנסתבכה מצבם מאוד, ובמיוחד באברי האדם המיועדים לנשימה רח"ל, ומלבד כן רבים חללים הפילה רח"ל - אם פה בארצות הברית ואם בכל העולם כולו, ועת צרה היא ליעקב אשר רבות בשנים לא רבצה עלינו רעות וצרות המתרגשות בעולם כבצרה זו - ישמרנו ה' מכל אלה, ובעידן עקתא הלזו עלתה השאלה בשולחנם של מלכים - מאן מלכי רבנן, כי היות והשלטונות פה בארצות הברית אסרו ההתקהלות של הרבה אנשים יחד, ונימוקם עמם בגלל החשש שהאדם הנושא את הוויירוס מכבר יעבירו גם הלאה - לאנשים אחרים, וכמבעם של כל סוגי הוויירוס שעוברים מאחד

בירור הלכה

נכונים המה הדברים, ואכן חובה גמורה היא מצד הדין לסגור בתי כנסיות ובתי מדרשות - בגלל התפרצות המחלה והעברתה מאדם לאדם, ומאידך גיסא, יתכן שעל פי דעת תורה אין הדברים נכונים כלל וכלל, ומצד הדין לא היה מן הראוי לעשות כן, ואסור היה למנוע תפלה בציבור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ולבטל מאתנו קריאת התורה ושאר דברים שבקדושה.

מקומות של תורה ומקומות של תפלה, והם הם שגם הכניסו רוח זה בקרב אנשי השלמון - שיש מקום לסגור ולמנוע צרכי הדת לגמרי, ולנעול את בתי כנסיות ובתי מדרשות, ולמנוע מאחינו בני ישראל להתפלל בציבור וברוב עם, וככה כבר כחודש ימים נמנע מהם לשמוע קריאת התורה ושאר דברים שבקדושה לדאבונינו ולצערינו, ועל זאת השאלה נסובה, האם אכן

תשובה:

בירור מקור דין חובת השמירה מדבר שיש בו סכנת נפשות

והלא כתוב בתורתכם 'רק השמר לך ושמור נפשך', וכתוב 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום, אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מדי, אמר לו, המתן לי עד שאפייסך בדברים, אמר לו, אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית מחזיר לו, אמר לו, לאו, ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך, אמר לו, היו חותכים את ראשי בסייף, אמר לו, והלא דברים קל וחומר, ומה אתה שחיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר כך, אני שחיית עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה, מיד נתפיים אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום", ומבואר בדברי הגמרא הללו, כי מן הפסוקים 'רק

אפתח את דברי בעזהשי"ת, דהנה נפסק בשו"ע (ח"מ סי' תכו ס"ה ומקורו ברמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ד): "וכן כל מבשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה, שנאמר (דברים ד, ט) 'השמר לך ושמור נפשך', ואם לא הסיר והניח המבשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר ב'לא תשים דמים' (דברים כב, א)". ובמקורם של הדברים ציינו בבאר הגולה (סק"כ) ובביאור הגר"א לדברי הגמרא במס' ברכות (לב, א): "תנו רבנן, מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך, בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום, המתין לו עד שסיים תפלתו, לאחר שסיים תפלתו, אמר לו ריקא,

בירור הלכה

ג

למדים מכך גם דברים נוספים, ושפיר נתכוין אותו שר לאמיתו של תורה, כי גם למדים מפסוק זה חובת השמירה והזהירות מדברים שיש בהם סכנת נפשות.

הבדל בין סכנה ברורה לספק סכנה

הערה נוספת העיר ה'מהרש"א' בעובדה זו, והוא, בעצם הדבר של אותו החסיד שלא הפסיק להשיב לאותו הגמון – בעוד שלא ידע שיתפייס בדבר, ועל כך כתב בהאי לישנא: "וחסיד הזה גם שלא ידע אם יתפייס ההגמון, מכל מקום לא פסק להשיב לו שלום, שלא היה חושש לסכנה כמו במלך עכו"ם ואנס שאמרו להפסיק [כפי שמבואר בסוגיא זו], וכל שכן דשרי להשיב מפני סכנה", והנראה מדבריו, כי במלך עכו"ם ובאנס סכנה ברורה היא, ולכן חובה גמורה היא להשמר מכך, ולא שרי שלא להשיב – וגם כאשר עומדים באמצע התפלה, ולעומת כן, אצל אותו שר – הגם שהיה יכול לחתוך את ראשו, בכל זאת לא היתה סכנתא ברורה, לכן לא התיר אותו חסיד לעצמו להשיב ולהפסיק תפלתו.

ביסוד לדברים הללו יש להביא מדין נוסף בהל' הפסקה בתפלה, וכפי ששנינו במשנה (ברכות

השמר לך ושמור נפשך' ונשמרתם מאד לנפשותיכם', למדים חובת השמירה והזהירות מדבר שיש בו סכנת נפשות.

והנה ה'מהרש"א' בריש דבריו העיר על עצם הדבר שמפסוק זה למדים חובת השמירה מדבר שיש בו סכנת נפשות, וכפי שכתב: "כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך וגו', האי קרא בשכחת התורה קמיירי, כמו שנאמר (דברים ד, ט) רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך, ובפרק ג' דאבות שנינו (מ"ח): 'כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך', וכן האי קרא ונשמרתם מאד לנפשותיכם וגו' איירי שלא נאמין בשום תבנית פסל וגו' [וכמשמעות הפשוט של המקרא], ולא איירי הני קראי כלל בשמירת נפש אדם עצמו מסכנה, ומיהו במסכת שבועות (לו, א) דריש ליה תלמודא נמי למלתא אחריתי, דהיינו אזהרה למקלל עצמו מנין שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך וגו' ע"ש", כוונת דבריו הוא, כי פסוק זה של רק השמר לך ושמור נפשך מאד, הגם שבפשוטו של מקרא מוסב על שכחת התורה,

בירור הלכה

הרע"ב וכתב: "אפילו נחש ברוך על עקבו - דוקא נחש, שרוב פעמים אינו נושך, אבל עקרב, או אפעה, מן הדברים שודאי נושכים וממיתים, פוסק", הרי שהדבר תלוי בין דברים שוודאי נושכים וממיתים — שאז חובה להפסיק, ואם רוב פעמים אינו נושך אין חובה להפסיק, ובעיקר דבריו העיר הרש"ש: "ואף על גב דק"ל דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, לאו כללא הוא, עי' בשו"ע או"ח סי' שכ"ט ס"ב וסי' תרי"ח ס"ג", וכוונת דבריו הוא, כי הנה בסי' שכט (ס"ב) נפסק בשו"ע: "אין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב, אפילו היו מ' עכו"ם וישראל א' בחצר, ופירש א' מהם לחצר אחרת ונפלה עליו שם מפולת, מפקחין, כיון שנשאר קביעות הראשון במקומו חשבינן ליה כמחצה על מחצה, אבל אם נעקרו כולם ובשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו, אין מפקחין עליו, שכיון שנעקר קביעות הראשון ממקומו, אמרינן כל דפריש מרובא פריש", וחזינן מכך שגם בפיקוח נפש אין כלל מוחלט שאין הולכים בו אחרי הרוב^א, כי פעמים הולכים אחר הרוב, ואין חובה להציל.

ל, ב: "אפילו המלך [מלכי ישראל — כמו שאיתא בגמרא (לג, ב)] שואל בשלומי לא ישיבנו, ואפילו נחש ברוך על עקבו לא יפסיק", ואמרו בגמרא (שם לג, א): "אמר רב ששת לא שנו אלא נחש, אבל עקרב פוסק", ופרש"י: "אבל עקרב פוסק - ונומלו, לפי שהעקרב מסוכן לעקוץ יותר משנחש מוכן לישוך", ומבואר שיש הבדל בין סכנה ברורה למקום שעפ"י רוב אין סכנה, וכיוצא בזה מצינו בתוספות (שם ד"ה אבל עקרב פוסק): "בירושלמי קאמר דאם היה נחש מרתיע לבא כנגדו פוסק, לפי שבא כנגדו בכעס מתכוין להזיקו", הרי שגם בנחש הדבר תלוי בין אם סכנתו ברורה או לא, כי במרתיע לבא כנגדו ובא בכעס מתכוין להזיקו — וסכנתו ברורה היא, וחובה להפסיק באמצע התפלה.

ובן יש להביא בזה דברי הרמב"ם בפירוש המשניות: "ואפילו נחש ברוך על עקבו לא יפסיק, ודבר זה אינו אלא בנחש בלבד מפני שאינו נושך ברוב הפעמים, אבל מי שמנהגו לנשך תמיד כגון עקרב ואפעה, יפסיק התפלה בראותו אחד מהם הולך אליו, כי זה סכנת נפשות", והחזיק אחריו

א. וע"ש בפרי מגדים (משבצות זהב סק"א) שרצה לחלק בכלל זה בין מלאכה דאורייתא למלאכה דרבנן, וכלשונו: "יש לספק, הא דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, אם דוקא באיסור שבת במלאכה שאינה צריכה לגופה למאן דאמר דרבנן הקילו בו, הא במלאכה דין תורה חובל לרפואה וכדומה, או בשאר איסורי תורה חובר חבר וכדומה הולכין בפקוח נפש אחר הרוב", אמנם, הקשה לו, כי אם אין הולכין אחר הרוב, למה בפירשו הדין הוא

בירור הלכה

ה

עיון בעיקר הילפותא מן
הפסוק 'רק השמר לך ושמור
נפשך מאוד'

ונחזור לעיקר הילפותא בחובת
השמירה מסכנה מן
הפסוק: "רק השמר לך ושמור נפשך
מאוד", והבאנו את דברי המהרש"א,
שמה שלמדו חכמינו ז"ל חובת
שמירה מן הסכנה מפסוק זה –
מלבד פשוטו של מקרא דקמירי על
שכחת התורה, - הוא ממה שמצינו
'במסכת שבועות (לו, א) דריש ליה
תלמודא נמי למלתא אחריתי, דהיינו
אזהרה למקלל עצמו מנין שנאמר
'רק השמר לך ושמור נפשך' וגו',
הנה בעצם הדברים יש לדון, ונקדים
דברי התוס' (שם ד"ה ושמור נפשך מאד):
"תימה בקללה דברי הכל חייב,
ובחובל עצמו איכא פלוגתא (בבא קמא
צא, א), חבלה נמי תיפוק ליה מהאי
קרא או מ'ונשמרתם מאד
לנפשותיכם'", ועוד מצינו בתוס' (שם)
כלפי האיסור מקלל עצמו, כי לא
היינו למדים איסור במקלל עצמו
מהאי קרא של 'רק השמר לך ושמור
נפשך מאוד', לולי שיש קרא אחרת
שיש איסור במקלל אביו ומקלל
חבירו, וכן כתבו גם בתוס' במס'
סנהדרין (סו, ב ד"ה מאי לא), ומכל הלין
יש להסיק שאין כאן לימוד גמור

וברור, ודומה יותר לאסמכתא
בעלמא מלימוד גמור, ולכן מחייבין
מפסוק זה רק במקלל עצמו – כאשר
מצאנו כבר מקלל אחרים לאיסורא
מקרא אחרת, אבל חובל בעצמו לא
משמע להו לדרוש מהאי קרא.

ובן מצינו להדיא ב'באר הגולה' (חור"מ
תכ"ז אות ע') שדן בזה האם אינו
אלא אסמכתא בעלמא, ודבריו
מוסבים כלפי דברי המחבר (שם ס"י
ומובא להלן בהמשך דבריו) שבמי שאינו
נזהר בזה מכין אותו מכת מרדות,
והסתפק הבאר הגולה בטעם הדבר,
כי יתכן שאינו אלא אסמכתא
בעלמא, וכיון דמדרבנן נינהו אין
לוקים בזה כי אם מכת מרדות כמו
על שאר מצות דרבנן, ואי נמי שהוא
מן התורה קים להו לרבנן שאין
לוקין עליהם, ודינו כדין חצי שיעור
שאסור מן התורה ואין לוקין עליו,
ומוכח מזה שסוף סוף אין כאן
לימוד גמור, וכנ"ל.

הלימוד מהאי קרא רק חובת
השמירה מסכנה וודאית

ואם אמנם שמדברי הרמב"ם
והמחבר משמע שלימוד
גמור הוא, וכלשונם: "וכן כל מכשול
שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה

שהולכין אחר הרוב ואין מחללין, הלא גם בפירשו היה צריך להיות הדין שהולכין אחר
הרוב, ונשאר בקושיא, ומכל זה מוכח שאין הכלל מוחלט ש'אין הולכין בפיקוח נפש אחר
הרוב', ופעמים הולכים גם בפיקוח נפש אחר הרוב, וכפי שכתבנו למעלה.

ושמור נפשך מאוד' ונשמרת מאוד
לנפשותיכם', נמצינו למדים רק
השמירה והזהירות מסכנות נפשות
ודאית, וכן"ל.

הרי לנו מכל האמור, שרק במקום
של סכנה וודאית, שייך הקרא
ד'השמר לך' ושמור נפשך מאוד',
וכמעשה דחסידי אחד במס' ברכות,
וכמו שצינו הבאר הגולה והביאור
הגר"א על דברי המחבר הנזכרים.

דברי הבאר הגולה בטעם חובת שמירת הנפש

אמנם, זאת יש לדעת, כי חובה זו
מוטלת על כל יחיד ויחיד,
ולא רק עבור על עצמו בלבד, אלא,
גם עבור אחרים – שינצלו מכל נזק
וסכנה, וכמו שכתב המחבר (חור"מ שם
סי' תכז ס"ז): "כל העובר על דברים אלו
וכיוצא בהם, ואמר, הריני מסכן
בעצמי ומה לאחרים עלי בכך, או:
איני מקפיד בכך, מבין אותו מכת
מרדות, והנוהר מהם עליו תבא ברכת
טוב", וכדאי להביא בזה דבריו
הנוקבים של ה'באר הגולה': "נלע"ד
הטעם שהזהיר התורה על שמירת
הנפש, הוא מטעם שהקב"ה ברא את
העולם בחסד להטיב להנבראים,
שיכירו גדולתו ולעבוד עבודת בקיום
מצוותיו ותורתו, כמו שאמר הכתוב
(ישעי' מג, ז) 'כל הנקרא בשמי לכבודי
בראתי' וכו', וליתן להם שכר טוב

להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר
יפה, שנאמר (דברים ד, ט) 'השמר לך
ושמור נפשך', ואם לא הסיר והניח
המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל
מצות עשה", הרי שיש כאן משום
ביטול מצות עשה – ואם כן אינו
אסמכתא בעלמא, הרי גם מלשונם
יש להוציא שאין הדברים אמורים כי
אם במקום סכנות נפשות ודאית,
וכמו שיש לדייק מדבריהם: "וכן כל
מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות
עשה להסירו ולהשמר ממנו",
ולכאורה בהאי קרא 'רק השמר לך
ושמור נפשך מאוד' לא נרמז סכנת
נפשות כלל, כי אם שיש לאדם
לשמור נפשו מאוד, ואולי יש לומר
דהיינו טעמא, כיון שהפסוק לא
מיירי מדין שמירת הנפש מסכנה
בהדיא – כמו שהעיר המהרש"א,
ולכן סמכו הרמב"ם והמחבר ללמוד
מזה רק דברים שיש בהם סכנות
נפשות באופן ודאי וברור,
וכמשמעות לשונם.

ועוד ניתן להוסיף בזה, כי מה
שלמדו הפוסקים מפסוק זה
חובת השמירה מסכנת נפשות ודאית
בלבד, מוכח ממה שמצינו בגמרא
שחובל בעצמו לבד – שאין בזה
סכנה ודאית – אין לומדים מפסוק
זה, וכפי שהעירו בתוס' (שבועות שם),
וחובל בעצמו תנאי הוא – ונלמד
מפסוקים אחרים, מוכח מזה
שמפסוקים הללו: 'רק השמר לך

בווייירוס זו בהיותם בגיל פחות מבן
שישים — לא הגיע לידי סכנה
מחמתה^ב, ואם אמנם שישנם כאלו
שהווייירוס גורמת להם חולשא גדולה
מאוד, ואין אחד דומה לחבירו
בחולשא דגופא ושאר מיחושים, אכן
לכלל סכנה לא באים, ובכן — הגם
שנאמר שבבתי כנסיות ובתי מדרשות
מצוי יותר שיתדבק המחלה מאחד
לחבירו — הרי אין בכך עדיין משום
סכנת נפשות, ואין בכך שום שייכות
למצות 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם',
אשר נלמד מזה חובת שמירת הנפש,
שהרי חובה זו אינה אלא במקום
סכנה נפשות וודאית — וכנ"ל, ולכן
— על כל פנים באנשים אשר עדיין
לא הגיעו לגיל שישים שנה, אין
שום ענין למנוע בעדם לבא להתפלל
בבתי מדרשות בציבור כראוי.

חובת שמירה מנוק וסכנה
אינה מוטלת על בתי כנסיות
ובתי מדרשות

וְאֵם אָמַר יֹאמֶר הָאָדָם — כִּי סוֹף סוֹף
עָלִינוּ לְסִגּוּר אֶת בְּתִי כְנַסִּיּוֹת

בעמלם, והמסכן את עצמו כאילו
מואס ברצון בוראו, ואינו רוצה לא
בעבודתו ולא במתן שכרו, ואין לך
זלזול ואפקירותא יותר מזה,
ולשומעים יונעם," עכ"ל.

**תבנא לדינא בדבר סגירת
בתי כנסיות ובתי מדרשות
בהאי עידנא עקתא**

ותבנא לדינא לנידון דידן האם חובה לסגור בתי כנסיות ובתי מדרשות בזמן ששורה בחוצות מחלת "קאראנע וויירוס", ובראשונה עלינו לברר האם מחלה זו נכללת בכלל סכנת נפשות, הנה בבירור מציאת הדברים מתברר לנוכח כי אכן באנשים מבוגרים יותר מבני שישים שנה ומעלה – יש בזה חשש משום סכנת נפשות, ורק אחוז מיעוט מהם באים לכלל סכנה ממש, אולם, אלו שהם פחות מבני שישים שנה – אין בהם שום ענין של סכנת נפשות, ומיעוטא דמיעוטא ממש באים לידי סכנה, וכפי שאנו רואים במציאות – שאף אחד מעשרת אלפים שנחלו

ב. כסניף לזה - מצינו שאפילו במקום סכנת נפשות ודאית נשתנה הדין כאשר מנין המתים מחמת הסכנה מועט הוא, וכמו שאיתא בשו"ע (או"ח סי' של סק"א): "יולדת היא כחולה שיש בו סכנה ומחללין עליה השבת לכל מה שצריכה... ומ"מ בכל מה שיכולין לשנות משנין, כגון אם צריכים להביא לה כלי מביאו לה חברתה תלוי בשערה, וכן כל כיוצא בזה", וכתב המגן אברהם (סק"ג): "ואפי' למ"ד בס"י שצ"ל דלא בעיא שינוי, הכא שאני מפני שכאב היולדת דברי טבעי הם ואין א' מאלף מתה מחמת לידה לפיכך החמירו לשנות", הרי לנו שאם אין אחד מאלף מתה מחמת כן – יש צד שאין בכך סכנה כל כך.

בירור הלכה

המדרש פתוח אין כופים אף אחד לבא להתפלל, ועל כל יחיד ויחיד מוטלת החובה לעשות מה שמוטלת עליו, אכן אין זה נוגע כלפי הציבור ולא כלפי הבית מדרש.

ואף יתר מכך, גם אלו שהם מבוגרים יותר מבני שישים שנה, וחפצים לבא לחסות בבית אלקי ולהתפלל בציבור ברוב עם הדרת מלך, מן הדין אין לנו למנוע את הדבר מהם, ומותר להם – מעיקרא דדינא – לבא בבית המדרש להתפלל, כי גם בקרב גיל המבוגר – לרוב אנשים אין בזה משום סכנת נפשות, והוי ליה כ'נחש כרוך על עקבו', וכמעשה דהאי חסיד שלא השיב שלום לההגמון, מכיון שלא היה ודאי סכנת נפשות – כדברי המהרש"א, אלא, שעל כל יחיד ויחיד עליו לדון בעצמו, ולעשות כפי הנראה הטוב בעיניו.

החוב לצייט לחוקי המלכות והשלטון

ובאשר חוקי המדינה והשלטון – יש לנו לדעת כי חובה גמורה היא לצייט לחוקי השלטון, מכח 'דינא דמלכותא דינא', ועלינו לשמוע לכל החוקים והכללים שהוציאו מושלי העיר, אמנם, החובה לצייט אינה כי אם כפי הוראתם וציווים, אבל להחמיר יתר מהוראתם

ובתי מדרשות בגלל האנשים המבוגרים משישים ומעלה, התשובה לכך היא, כי אמנם כן היא, כי אנשים הללו מוטלת חובה עליהם בשמירת בריאותם כדבעי, ועליהם למנוע מלבוא לבית המדרש גם מחשש ספק סכנת נפשות, אכן, אין שום חובה בגלל כן לסגור לגמרי את הבתי כנסיות ובתי מדרשות, שהרי עליהם להשאר בביתם פנימה, והבתי כנסיות ובתי מדרשות ישארו פתוחים לאלו שאין בהם סכנת נפשות, כי חובת 'ונשמרתם' לא נאמרה כלל על בתי כנסיות ובתי מדרשות, ואדרבה בתי כנסיות ובתי מדרשות פטורים מדין מעקה, כמו שאיתא בשו"ע (חור"מ סי' תכז ס"ג): "למה נאמר 'גגך' (דברים כב, ח), למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות, לפי שאינם עשויים לדירה", ומפורש יוצא שבבתי כנסיות ובתי מדרשות לא נאמרה בהם "ולא תשים דמים בביתך".

ובאשר יבא אחד בטענה שיש בפתיחת בתי כנסיות ובתי מדרשות משום (ויקרא יט, יד): "ולפני עור לא תתן מכשול", הרי טענתו אינה טענה כלל, כי איסור לא נאמר כי אם בתרי עברי נהרא (עי' עבודה זרה ו, ב), ומבלעדי עזרתו לא היה בא לידי מכשול, ואילו בזה – כל אחד יכול להחליט בעצמו אם לבא ואם לא לבא לבית המדרש, ואין אחד מכריח את חברו, וגם כאשר הבית

לנו, דבר זה אינו מתקבל על הדעת כלל, ובוודאי זכות התפלה יגן בעדינו, הן – אלו שהם בריאים ושלמים שלא יחלו, והן החולים שכבר נחלו רח"ל יתרפאו מכל תחלואיהם ומכל מכאוביהם במהרה, ושלא ישמע שוד ושבר בגבולינו.

**צאו לך בעקבי הצאן ורעי
את גדיתיך על משכנות
הרועים**

ובשעה קשה כזו, עלינו לקיים דברי החכם מכל אדם (שיר השירים א, ח): "אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים", וצאי וראו הגבולות שגבלו כת הקודמים בזה, וכפי שנודע מכתבו של הגאון הקדוש רבי עקיבא אייגר זצ"ל במכתבו אל הגה"ק ר' אליהו מגריידיטץ זצ"ל ביום ב' נצבים שנת תקצ"ב, כאשר נתפרצה אז מגיפת החולירע רח"ל בארצות אייראפע, וכה כתב הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל: "מכתבו הגיענו בענין תפלה בבית הכנסת, לדעתי זה אמת שהקיבוץ במקום צר אינו נכון, אבל אפשר להתפלל כתות כתות, ובכל פעם במתי מעט, ערך ט"ו אנשים, ויתחילו כאור הבוקר ואחריה כת אחרת, ויהיה מיוחד לאנשים אלו באיזה זמן יבואו להתפלל שם, וכן במנחה..., ולחוש שלא ידחקו אנשים

– אין בכך שום חובה, ואדרבה – כאשר הדבר נוגע כלפי בתי כנסיות ובתי מדרשות אין בזה כי אם משום קלות ראש, ובפרט כאשר דעת תורה אינה כן כלל, וכנזכר.

ובעונותינו הרבים הדור שופט את שופטיו, וכל הדיוט קופץ בראש, ומשסים המה את אנשי השלטון שיסגרו בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכופים המה את דעתם הנלוזה על הרבנים תופסי תורה, ולא זו בלבד, אלא שהם מכנים אותם רודפים ורוצחים רח"ל מהאי דעתא, אוי לו לדור ששופט את שופטיו.

ומה להם להלין ולקטרג על בתי כנסיות ובתי מדרשות, אשר עליהם אומר הקב"ה "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך" (ברכות ג, א), ובמיוחד בהאי עידנא שנסגרו כל החדרים והשיבות והכוללים, ונחלש כח וזכות לימוד התורה, ואין לנו זכות תורתן של תינוקות של בית רבן – שעליהם העולם מתקיים, וזכינו שהקב"ה נתן בלב השרים שלא יסגרו בתי כנסיות ובתי מדרשות, ונשאר לנו כח התפלה דרבים בלבד, והוא הוא הנשק היחידי שיש לנו עתה ללחום נגד כוחות הסטרא אחרא, ואת זה השאיר לנו הקב"ה – בכדי שנעורר רחמים רבים לבטל הגזירה הנוראה הלזו מאתנו, ועל כך באים כל מיני עסקנים ורוצים למנוע מאתנו - העצה היחידה שנשארה

בירור הלכה

י

להשען כי אם על כוחה של תפלה, ואיך יכולים אנו מדעת עצמינו לבטל ולמנוע מאתנו להתפלל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.

ועלינו לדעת בשעה קשה הלזו, כי לא השלטון — הם הם שהתירו לנו להתפלל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בתנאי שלא יהיו בבת אחת יותר מחמישים בני אדם, אלא, כי 'לב מלכים ביד ה', והיינו, כי הקב"ה הכניס את זה בלבבם, והקב"ה הניח לנו להסתופף בבית ה' — שישארו בתי כנסיות ובבתי מדרשות פתוחים, את בתי חינוך ובתי לימוד סגר הקב"ה ובתי תפלה השאיר לנו כביכול פתוחים, ומה להם לבני אדם להתחכם נגדו ית"ש, ולאסור עלינו להתאסף בצורה המותרת — מצד השלטון — בבתי כנסיותינו ובתי מדרשינו.

מסירת נפשם של בני ישראל בכל הדורות לקיים תפלה בציבור

צאו וראו, הלא בכל דור ודור, גם כאשר סכנה אמיתית רחפה עלינו, מסרנו נפשינו על קידוש ה', והתפללנו בציבור וברוב עם — גם כאשר היינו שרויים באימה ופחד מן הרשעים הארורים, ולא נמנעו מלהתאסף בסתר גם כאשר מלכות הרשעה הטילה אימת מות עלינו, וכנודע מה שהיה כאשר אחינו בני

יותר מהסך הנ"ל לבא לבית הכנסת, ואפשר על ידי עמידת שומר מפאליציי להשגיח בזה שמאחר שיש כבר כפי המספר אל יניחו לאחר לבא לשם עד אחד שישלמו הם...", ומדברי הגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל רוצים אלו האנשים להוכיח שיש למעט ההסתופפות בבית ה' בעתות המגיפה, ולאמיתו של דבר, מדבר מוכח אחרת לגמרי, כי הוראתו לא היתה לסגור בתי כנסיות ובתי מדרשות, אדרבה, הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל מנסה לתת עצה להתפלל בתוך בתי כנסיות ובתי מדרשות, אלא, שיעשו מנינים קטנים בבית הכנסת, מנין אחרי מנין, ושלא ידחקו אנשים הרבה בבת אחת במקום צר וקטן, בעוד שגם הוא ידע העצה הנפוצה להתפלל על הטעראסעס ובחצרות, אלא, כי מעלתם של בתי כנסיות ובתי מדרשות גדולה היא עד מאוד, ועליהם אומר הקב"ה "אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך", וכן אמרו ז"ל (ברכות ו, ב): "בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס, שנאמר (ישעי' נ, א) 'מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה'", וסגולתה נודעת לקבלת התפלה כאמרם ז"ל (שם, א): "אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר (מלכים א ח, כח) 'לשמוע אל הרנה ואל התפלה', במקום רנה שם תהא תפלה", ובמיוחד בעת צרה רח"ל אין לנו

בירור הלכה

יא

ישראל היו בלאגערן כאשר עמד החרדים על דבר ה' את נפשם עלינו הנאצים הארורים ימ"ש^ג, וכן להתפלל בציבור, וכמו כן אצל בגלות סיביר מסרו אחינו בני ישראל הקאמעניסטען – כאשר הסתגרו

ג. ונעתיק בזה ממקורות שונים, תיאור מסירת נפשם של אחינו בני ישראל לקיים תפלה בציבור גם בתקופה האיומה והחשוכה של מלחמת העולם השנייה.

א. בספר ימי שאל בכתובים מאת החסיד המפורסם מו"ה ר' שאל הוטערער ע"ה, ומשם בספר מקדישין וממליכין (דף ט), וז"ל:

"תיכף באתחלתא דפרענווא מתחילת פרוץ המלחמה ביום י"ז אלול, ערב שבת קודש תרצ"ט, מאותו יום והלאה כבר נשבתו ונתבטלו המנינים בציבור בבתי מדרשות, בבית אבותי בקראקא הסתדר אז מנין מצומצם של שכנים שבמסירת נפש הופיעו ערב ובוקר להתפלל, וכן קראו בספר תורה השייכה להם, מנין זה התקיים במצור ובמצוק משך שנים הבאות עד שנאלצו לעבור להלאגער פלאשוב ביום ו' אדר תש"ג, בחדשי הקיץ הוכרחו להתפלל מערים מבעוד יום, כי לאחר שעה 8 היה נאכט שפערע, ונאסר עליהם לדרוך החוצה, כן נבצר הרבה פעמים ממנין המצומצם של המתפללים מלהמשיך תפלתם, כי נפסקו מתוך פחד מהשוטרים העוברים בשווקים וברחובות, התפללות שערכו בימים נוראים אלו היו מלאים פחד ורעדה, כמה פעמים קראו עצרה ופסקו מסדר התפלה ביום הקדוש בראותם שוטר גוסטאפו ימ"ש המסתובב בשכינותם...."

ב. בספר אני מאמין (עמוד 126) נעתק מספר בריגאדע המוות (אותם שהיה עליהם לפנות את המתים מן הגאז קאמערן ולהניחם בקרעמעטאריים לשרפם רח"ל) מאת המחבר ל' וויעליטשקער, וז"ל:

"לבריגאדע המוות שמנתה 120 איש השתייכו אנשים מכל השכבות וההשקפות, דתיים ולא דתיים, וגם אנטי דתיים, קבוצת האנטי דתיים רדפה את הדתיים בדרכים שונות והציקה להם, אך מבלי לשום לב התפללו החרדים בכל ערב...

אתאר את יום הכיפור בבריגאדע המוות בשוב האנשים מן העבודה... נתאספו כמעט כולם באחד מאהלינו, והחלה התפלה בקול חרישי, בשעות התפלה התהלכו אחדים והשגיתו, פן יתקרב מישהו מחיל המשמר והקפידו שלא יגבר קול התפלה, נכחו בתפלה גם אלה שנחשבו לכופרים...

אף כשחשבו על בריחה מן המחנה לא נשכח רבון העולמים, כשהיה בדעתנו לברוח, ראינו אחדים פרשו לפניה, והתפללו תפלת הדרך..."

ג. עוד שם בספר אני מאמין (עמוד 276):

"אם כי הגיטו (לאדז) כבר היה סגור כמה חדשים, וכבר היה מורגש טעם של רעה, המשיכו עדיין להתפלל בסתר בכמה מקומות מדי שבת בציבור..."

ד. בספר ישועת משה מאת הגאון ר' יהושע משה אהרנסון זצ"ל, ומשם בספר 'אני מאמין' (עמוד 135):

"במחנה המוות בקונין אפינו בשנת תש"ג מצות על הכיריים של הרופא בחדר

בירור הלכה

מפורסמים לגדולי אוהבי ישראל, ותוצאותיו מי ישורנה רח"ל.

נחפשה דרכינו ונחקורה

ואליכם אישים אקרא, העסקנים שהכריזו מלחמה נגד הקב"ה והיכליו - בתי כנסיות ובתי מדרשות, ועושים כל מיני פעולות לכפות דעתם דעת בעל הבית, על כל אנשי העיר - גדולים כקטנים רבנים ואנשי המון, שובו שובו מדרכיכם הרעים, ולא יוסיפו אש למדורת מדת הדין המתוחה, ואדרבה, על כל אחד ואחד לפשפש במעשיו, נחפשה דרכינו ונחקורה בשל מי הסערה הזאת, ובעוונותינו הרבים אין צריך האדם לפשפש בחורי ובסדקי נפשו - למצוא הפגמים שכולם נראים לעין כל, במה שכל אחד ואחד מרשה לעצמו להכניס לרשותו כלים הטעכנאלאגיים המתועבים, אשר מלאים זימה ושחץ, בכפירה ומינות ואפיקורסות, שפיכת דמים ולשון הרע, הלבנת פנים והוצאת שם רע רח"ל, ומי שאינו מודה ומכיר בזה אינו רק משקר בנפשו. ואולי נקרה

במרתפים להתפלל ביחד⁷, הלא גם המה היו יודעים את ההלכה שמותר להתפלל גם ביחידות במקום הצורך, ובכל זאת מסרו נפשם להתפלל בציבור, ונמצאות עדיין תמונות איך שהתפלל במנין במסירת נפש ממש, ועכשיו שאין הסכנה קיימת - למחצה ולשליש ולרביע - ממה שהיה אז, והעסקנים הללו באים עלינו לאסור להתאסף בבתי מדרשינו ובבתי כנסיותינו להתפלל עם מנין, אתמההא...

ומה שבאים המה בטענה, שהדבר גורם חילול ה', כאשר נתבונן לנכון נראה - מי המה הגורמים חילול ה' הגדול והנורא, הלא המה העסקנים בעצמם, אשר מפרסמים את דבריהם בחדשות ובאינטערנעט, ומוסרים נפשות ישראל לעכו"ם, ומעוררים שנאתם על בני ישראל, וכאילו בני ישראל המה אשמים במצב הרעה שנוצר, ואוכלוסיית היהודים גורמים להתפשטות והתפרצות המחלה בקרב שאר האוכלוסיא, ומששים ומגרים את ראשי השלטון עלינו - כאשר אינם

האמבולאנס, קיימנו תפילה בציבור במועדים, ולמדנו שיעור במסכתות ברכות שבת וחגיגה בצוותא..."

ד. ראה בספר תולדות חב"ד ברוסיא הסובייטית (דף מח):

"התוצאה ממחסור בבתי כנסת התקיימו מנינים חשאים בבתייהם של אנשים שעשו זאת מתוך מסירות נפש נועזה, הדבר הוא נגד החוק, וכשהיה הדבר נודע למשטרה החשאית היו הללו נענשים בעונשים כבדים..."

בירור הלכה

יג

פני מי בקש זאת מידכם רמס חצרי", ועל זאת עלינו להשים את מגמתינו, בכדי שנהיה ראויים להסתפח בנחלת ה' ובהיכלו.

חדלו ממעשיכם לרדוף את בתי כנסיות ובתי מדרשות, ושימו את מחשבותיכם על הדברים הצריכים תיקון גדול, ואזי בוודאי ירחם ה' על עמו בקרוב, וירפא את חליינו ויחבוש את תחלואינו, ושלא ישמע שוד ושבר בגבולינו.

ועלינו להרים על נס, צד היפה של כלל ישראל, שמתאחדים המה בעת צרה, והם האנשים שמוסרים נפשם לעזור ולהציל חולי ישראל במסירות נפלאה, וניכר בהם סימן הטוב של רחמים וגומלי חסדים, וזכותם גדול מאוד, ובוודאי הקב"ה לא יקפח שכרם, וזכות המצוה יעמוד להם שינצלו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, ויזכו לכל טוב סלה.

ויעזור השי"ת שיראו עינינו וישמח לבנו בישועתו באמת, וימתוק במהרה מדת הדין המתוחה, ונוושע בישועות וברפואות ובשמירה העליונה, ובהשפעות טובות בפרנסה בהרחבה, עדי נזכה בקרוב במהרה דידן לקבל פני משיח צדקנו, אמן.

ר"ח אייר א'ני ה' רופאין תש"פ לפ"ק

לפנינו הזמן להתעורר בכל זה, כי 'אלקיהם של אלו שונא זימה', ומצא היצר הרע עצת בלעם, שהקב"ה יסור מאתנו, כי יראה בנו ערות דבר רח"ל.

מלבד כן, נמצא בידינו נדנוד מעון עבודה זרה רח"ל, כאשר הנשים מכניסים בביתם פאה נכרית הנעשית משערות שהם תקרובת עבודה זרה, אשר נאסרה ממאות רבנים וגדולי הדור, והסכימו כולם שהוא נעשה מתקרובת עבודה זרה, והסירו נא אלהי הנכר מביתכם, איך ניתן לחנך כראוי דורות יראים ושלמים – בבית כזה ששורה בתוכו איסור עבודה זרה, ומי מלל ומי פלל שבדורינו אנו – אלפים ורבבות מישראל יהיו נכשלים בעון חמור של עבודה זרה, וזאת היא חוץ משאר איסורים שכוון בענינים הללו, בגדי שחץ בחוסר צניעות רח"ל, האם אין אנו מאמינים שאצבע אלקים הוא המכה הזאת, אשר נפלה עלינו ועל כל העולם כולו.

וגם עלינו לעשות חשבון הנפש בשמירתנו על מורא מקדש, האם היינו נזהרים בזה כראוי, ואולי לכן נתגרשנו מבתי מדרשינו – משום שלא נזהרנו כראוי בקדושת בית המדרש, ונתקיימה בנו דברי הנביא (ישע"א, יב) "כי תבאו לראות